

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสงขลา

Factors Related to Attitude on Sufficiency Economy Philosophy of Rice Farmers in Songkhla Province

กฤษฎา หลักเมือง^{1*}, อภิญญา รัตนไชย¹ และ ภาณุพันธุ์ ประภาติกุล²

Kritsada Lakmuang^{1*}, Apinya Ratanachai¹ and Panuphan Phapatigul²

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสงขลา รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ทำการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มตัวอย่างที่เป็นลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสงขลา จำนวน 160 คน (เก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 11 มกราคม 2558 - 15 กุมภาพันธ์ 2558) พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 55 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ใช้แรงงานครัวเรือนในการทำนาเฉลี่ย 2 คน รายได้รวมโดยเฉลี่ย 17,468 บาท/เดือน รายจ่ายรวมโดยเฉลี่ย 13,795 บาท/เดือน ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากโทรทัศน์มากที่สุด และมีระดับทัศนคติต่อแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยเฉพาะประเด็นของ เศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้มีอาหารไว้รับประทานตลอดปี ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ระดับการศึกษา และประเภทของสื่อที่ได้รับข่าวสาร มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ระดับ 0.05 ดังนั้น หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรเผยแพร่ข่าวสารด้านเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อที่มีความน่าสนใจและหลากหลายซึ่งสามารถเข้าถึงเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง เพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีทัศนคติที่ดีมากขึ้นเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาศักยภาพผู้นำในชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถถ่ายทอดการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ทัศนคติ, เศรษฐกิจพอเพียง, ชาวนา, สงขลา

ABSTRACT: This research aimed to study the personal Information, economic and social status, and factors related to an attitude toward the sufficiency economy philosophy of farmers in Songkhla province. The research method was based on structural interview. The participants of the sample were 160 farmers who are the customers of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives. The data were collected from 11th January, 2015 to 15th February, 2015. The finding revealed that most of the farmers were female, average age 55 years old, leaving school after finish primary level. Their average income was 17,468 baht per month, and their average expense was 13,795 baht per month. Most of them have known about the sufficiency economy philosophy from the television. Their attitude toward the sufficiency economy philosophy was significantly positive, especially what was claimed that the sufficiency economy

¹ ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จ.สงขลา 90112

Department of Agricultural Development, Faculty of Natural Resources, Prince of Songkla University, Songkhla 90112

² ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จ.ขอนแก่น 40002

Department of Agricultural Extension, Faculty of Agriculture, Khon Kaen University, Khon Kaen 40002

* Corresponding author: lakmuang.k@gmail.com

philosophy principle could make them have enough food to consume all year. The hypothesis testing found that levels of education and types of media positively correlated with the farmers' attitude at the level of 0.05. Therefore, the government and private agencies should publicize information about the sufficiency economy philosophy through the varied media which can interest and access the farmers so that it can create more positive attitude about the sufficiency economy philosophy to the farmers. In addition, the community leaders also need continually developing their potential to have knowledge, understanding, and positive attitude toward the sufficiency economy philosophy in order to impart its principles to the people in the community to be applied in their careers or their everyday lives effectively.

Keywords: attitude, sufficiency economy philosophy, farmer, Songkhla

บทนำ

จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ที่เกิดขึ้น ได้แพร่กระจายออกไปทั่วทวีปเอเชีย และประเทศไทยได้เผชิญนั้น ได้ก่อให้เกิดผลกระทบด้านเศรษฐกิจต่อประชาชนเกือบทุกระดับของสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มียาได้น้อยเป็นประชาชนกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด (กรมการปกครอง, 2541) ก่อให้เกิดความลำบากในการดำเนินชีวิตและเลี้ยงชีพตนเอง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนขาดความมั่นคงในอาชีพ มีรายได้น้อยพอรายจ่ายหนี้สินเพิ่มขึ้น สุขภาพจิตตกต่ำ จึงมีความจำเป็นที่ประชาชนภายในประเทศจะต้องมีการอดออม และอดทนต่อภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

ผลกระทบนี้ส่งผลต่อภาคเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพที่สำคัญของประเทศไทย เกษตรกรต้องเผชิญกับสภาพการผลิตที่มีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น จากการที่ปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น รวมทั้งปัจจัยเสี่ยงอื่นๆ เช่น ภัยธรรมชาติ การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช ทำให้ผลผลิตเสียหาย ผลผลิตได้ราคาต่ำ ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้น้อย ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายทั้งในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต จึงมีความจำเป็นจะต้องกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนต่างๆ ทั้งในระบบและนอกระบบ ส่งผลให้เกษตรกรมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นรัฐบาลจึงได้มีนโยบายเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในภาคเกษตรกรรมตามแนวยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาประเทศไทยได้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559 ที่มีจุดมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหาความยากจน และการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ในประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และความอยู่ดีมีสุขของคนไทย โดยการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ซึ่งจะเน้นการพัฒนาที่มีคนเป็นศูนย์กลาง เน้นการพึ่งพาตนเอง โดยลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี สามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและซับซ้อน เป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสังคมให้เป็นรากฐานการพัฒนาที่สำคัญของประเทศ หน่วยงานหลายฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชน ได้พยายามดำเนินการเพื่อให้นโยบายดังกล่าวนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมได้มากขึ้น จึงมีการส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรด้วยระบบเกษตรกรรมยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ วนเกษตร เป็นต้น โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ซึ่งเป็นผู้ผลิตอาหารหลักของประเทศ ทั้งนี้เพื่อสร้างความมั่นคง ความหลากหลาย การพึ่งพาตนเองและสามารถเข้าถึงด้านอาหารทุกครัวเรือนทั้งในเชิงของปริมาณ คุณภาพ โภชนาการและความปลอดภัย โดยการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการผลิตผ่านเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ประสบความสำเร็จ และแหล่งความรู้ในพื้นที่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ปลูกข้าวมากเป็นอันดับ 2 ของภาคใต้ตอนล่าง ข้าวจัดเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ

ของจังหวัดสงขลา เป็นสินค้าที่มีการผลิตและส่งไปจำหน่ายยังจังหวัดใกล้เคียงและจังหวัดในภาคใต้ตอนล่าง มีพื้นที่ปลูกกระจายทั่วไปทั้งจังหวัด (สมปองและคณะ, 2548) แต่พบว่า สถานการณ์การทำนาในพื้นที่จังหวัดสงขลา มีแนวโน้มลดลง จากในปี พ.ศ. 2552 ซึ่งมีพื้นที่การทำนา 409,428 ไร่ ได้มีพื้นที่ทำนาลดลงเหลือ 270,731 ไร่ ในปีพ.ศ. 2558 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2558) เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาการขาดทุน มีหนี้สินจำนวนมาก ผลผลิตข้าวโดยเฉลี่ยต่อไร่ต่ำ ในขณะที่ต้นทุนการผลิตข้าวสูงขึ้นทุกปี ได้รับผลตอบแทนไม่คุ้มค่ากับการลงทุน (สุจิตา, 2558) ส่งผลให้มีแนวโน้มที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวจะเลิกอาชีพทำนามากขึ้น ผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในระยะยาวคือ ปัญหาความมั่นคงทางอาหารภายในจังหวัดจะทวีความรุนแรงขึ้น (สมบุญและคณะ, 2551) ประชาชนในพื้นที่ต้องซื้อข้าวราคาแพงจากภูมิภาคอื่นๆ แทนวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสำหรับการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตโดยอยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ ความมีเหตุผลและมีการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับตนเองและครอบครัวสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข ภายใต้สภาวะของการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ซึ่งการจะยอมรับและนำไปปฏิบัติย่อมจะเกิดจากการมีทัศนคติที่ดีต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสงขลา จึงเป็นการศึกษาแนวทางในการเพิ่มระดับทัศนคติที่มีต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ซึ่งจะทำให้ทราบว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีทัศนคติอย่างไรต่อแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและพัฒนาวิถีชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นได้

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งมีคำถามปลายเปิดและปลายปิดเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำไปทดลองใช้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสงขลา ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นจากการวิเคราะห์แบบ Cronbach's Alpha Coefficient เท่ากับ 0.75 และนำเครื่องมือไปปรับปรุงให้มีความถูกต้อง เหมาะสมก่อนจะนำไปเก็บข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ซึ่งเป็นลูกค้านาคาร์เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรจังหวัดสงขลาที่ได้เข้าร่วมโครงการอบรมฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพลูกค้า ธ.ก.ส.พัทลุงระหว่างวันที่ 1 ธ.ค. ณ ศูนย์วิทยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และทำนาเป็นอาชีพหลัก จำนวน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสติงพระ อำเภอสิงหนคร อำเภอรโนด อำเภอรัตภูมิ และอำเภอควนเนียง ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 400 ราย (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสงขลา, 2555) คำนวนหากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ ศิริชัย และคณะ (2547) ที่ระดับความเชื่อมั่น 90% การศึกษานี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 160 ราย (เก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 11 มกราคม 2558 - 15 กุมภาพันธ์ 2558) นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ซึ่งช่วงคะแนนในการแบ่งระดับทัศนคติใช้รูปแบบการจัดกลุ่มช่วงคะแนนจากสูตรอันดับภาคขั้น (สายชล, 2555) ได้ช่วงคะแนนดังนี้

- ช่วงคะแนน 0.00 - 0.83 แปลความว่ามีระดับทัศนคติ ไม่เห็นด้วย
- ช่วงคะแนน 0.84 - 1.67 แปลความว่ามีระดับทัศนคติ เห็นด้วยน้อยที่สุด
- ช่วงคะแนน 1.68 - 2.50 แปลความว่ามีระดับทัศนคติ เห็นด้วยน้อย

- ช่วงคะแนน 2.51 - 3.33 แปลความว่ามีระดับทัศนคติ เห็นด้วยปานกลาง
- ช่วงคะแนน 3.34 - 4.17 แปลความว่ามีระดับทัศนคติ เห็นด้วยมาก
- ช่วงคะแนน 4.18 - 5.00 แปลความว่ามีระดับทัศนคติ เห็นด้วยมากที่สุด

ผลการศึกษาและวิจารณ์

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสงขลา

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 55 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน แรงงานในภาคการเกษตรส่วนใหญ่เป็นแรงงานในครัวเรือน จำนวนเฉลี่ย 2 คน/ครัวเรือน มีรายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ยเดือนละ 17,468 บาท เป็นรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ยเดือนละ 11,873 บาท นอกภาคการเกษตรเฉลี่ยเดือนละ 5,832 บาท และมีรายจ่ายรวมของครัวเรือนเฉลี่ยเดือนละ 13,795 บาท แบ่งเป็นรายจ่ายนอกภาค

การเกษตรเฉลี่ยเดือนละ 8,100 บาท รายจ่ายในภาคการเกษตรเฉลี่ยเดือนละ 5,264 บาท ส่วนใหญ่มีเงินออม จำนวนเงินออมสะสมเฉลี่ยคนละ 52,262 บาท มีพื้นที่ในการทำนาเฉลี่ย 17 ไร่/ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นาเช่า ค่าเช่าเฉลี่ย 378 บาท/ไร่/ปี มีประสบการณ์ทำนาเฉลี่ย 35 ปี กิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ นอกจากการทำนา ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ สัตว์ที่เลี้ยง คือ โคพื้นบ้าน ไก่พื้นเมืองและเป็ด การปลูกพืช พืชที่ปลูก ได้แก่ ยางพาราและปาล์มน้ำมัน ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้นำทางสังคม แต่เข้าร่วมกลุ่มและองค์กรเกษตรกร กลุ่มที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก คือ กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน กลุ่มสัจจะวันละบาท และกลุ่มทางการเกษตร เช่น กลุ่มศูนย์ข้าวชุมชน กลุ่มอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.) กลุ่มหมอดิน กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวปุยอินทรีย์ กลุ่มโรงสีชุมชน กลุ่มเมล็ดพันธุ์ข้าว กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน และกลุ่มผู้ปลูกผัก ในปี พ.ศ. 2557 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวร้อยละ 46 ด้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ย 1.5 ครั้ง/ปี หน่วยงานที่จัดการฝึกอบรม ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาชุมชน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (Table 1)

Table 1 The personal Information, economic and social status of farmers in Songkhla province

Variables	Mean	Standard deviation	Measurement Unit
1. Age (x_1)	54.63	12.139	Year
2. Level of education (x_2)	2.93	1.424	Key Stages
3. Number of household members (x_3)	4.07	1.603	People
4. Number of labor in agriculture sector (x_4)	2.50	1.326	People
5. Household Income (x_5)	17,467.51	17,562.230	Baht per month
6. Household expenditure (x_6)	13,794.74	15,323.268	Baht per month
7. The number of average savings (x_7)	52,261.64	154,537.162	Baht Per person
8. Size of the space in the paddy farmers (x_8)	17.34	14.978	Rai
9. Number of agricultural activities in addition to rice farming (x_9)	1.27	0.905	Per household
10. Experience in rice farming (x_{10})	35.57	27.500	Year
11. Integration group and agricultural institutions (x_{11})	1.72	0.479	Group per person
12. Types of media have been information about the sufficiency economy philosophy (x_{12})	2.09	1.777	Type
13. The average level of attitudes towards the sufficiency economy philosophy (y)	3.59	0.69	Points per person

2. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสงขลา

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ย 10 ครั้ง/เดือน โดยสื่อที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมากที่สุด คือ โทรทัศน์ จำนวน 6 ครั้ง/เดือน และได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ เช่น วารสาร นิตยสาร แผ่นพับ น้อยที่สุด เฉลี่ย 0.2 ครั้ง/เดือน

3. ทศนคติต่อแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสงขลา

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีระดับทัศนคติต่อแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีระดับคะแนนเฉลี่ย 3.59 เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ประเด็นที่เห็นด้วยมากที่สุด คือ เศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้มีอาหารไว้รับประทานได้ ตลอดปี ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.24 และมีทัศนคติระดับปานกลาง ในด้านเศรษฐกิจพอเพียงสามารถช่วยลดปัญหาต่างๆ ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมในปัจจุบัน ใกล้เคียงกับประเด็น เศรษฐกิจพอเพียงทำให้สามารถชำระหนี้สินที่มีอยู่ได้อย่างสบายใจ ระดับคะแนนเฉลี่ย 2.95 และ 2.90 ตามลำดับ (Table 2)

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวจะรับรู้และมีทัศนคติที่ดีในด้านของความ “พอกิน” คือ เศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้มีอาหารไว้รับประทานตลอดทั้งปี (เห็นด้วยมากที่สุด) และทำให้มีความเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน (เห็นด้วยมาก) เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีการทำนาเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก เมื่อมีผลผลิตเหลือจึงจะจำหน่าย เพื่อนำรายได้มาจุนเจือค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และเป็นเงินทุนสำหรับการทำนาครั้งต่อไป การทำนาในลักษณะนี้จะทำให้มีข้าวไว้บริโภคตลอดทั้งปี ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ การปลูกข้าวในฤดูฝนเพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันสำหรับ

ครัวเรือน เพื่อลดรายจ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2558) แต่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสงขลายังมีกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ที่ทำควบคู่ไปกับการทำนาด้วย เพื่อนำผลผลิตมาบริโภคและเพิ่มรายได้ในครัวเรือน เช่น การทำสวนผลไม้ผสมผสาน การเลี้ยงสัตว์ และการทำประมงพื้นบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วัชรวิ และสุรพล (2556) ที่พบว่าเกษตรกรรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี มีการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ นอกจากการทำนา คือ การทำสวนผลไม้ การทำนาทุ่งธรรมชาติ และประมงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับทัศนคติเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีระดับคะแนนต่ำสุด จะเป็นเรื่องของความ “พอมี” คือ เศรษฐกิจพอเพียงทำให้สามารถชำระหนี้สินที่มีอยู่ได้อย่างสบายใจ (เห็นด้วยปานกลาง) ทั้งนี้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสงขลา มีความเห็นว่า การอยู่แบบพอมีพอกินนั้น จะไม่มีเงินเหลือเก็บออม เพราะรายได้ที่ได้รับจะเพียงพอกับรายจ่ายที่เกิดขึ้นของครัวเรือนเท่านั้น จึงไม่สามารถชำระหนี้สินที่มีอยู่ได้ ประกอบกับค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตประจำวัน มีจำนวนมากขึ้นกว่าที่ผ่านมา เช่น 1) ค่าจ้างแรงงานในการทำนาสูง ทำให้ต้นทุนการทำนาสูงตามไปด้วย เพราะเกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่มีอายุมาก ทำให้ต้องใช้แรงงานจ้างในหลายกิจกรรม เช่น การเตรียมดิน การเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวและนวดข้าว 2) ปริมาณผลผลิตข้าวลดลง ซึ่งเป็นผลกระทบจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ฝนตกไม่ตรงตามฤดูกาล และแมลงศัตรูพืชระบาด 3) ราคาข้าวตกต่ำ เนื่องจากมีผลผลิตข้าวในท้องตลาดมากเกินไปเนื่องจากความต้องการของผู้บริโภค และ 4) การถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางจากปัจจัยเหล่านี้ ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีรายได้ลดลง และแทบจะไม่มีเงินออมจากการทำนาเมื่อหักกับต้นทุนที่จ่ายไป

Table 2 Level of attitude towards sufficiency economy philosophy of farmers in Songkhla province

The attitude towards the sufficiency economy philosophy	The average level of attitude	Standard deviation	Level of attitude
1. Will make food to eat throughout the year.	4.24	0.902	Mostly agree
2. Will provide a sufficient enough living to eat.	4.07	0.786	Strongly agree
3. Gain knowledge and know-how to the occupation and use in daily life.	3.85	1.089	Strongly agree
4. Can do activities within the family even more.	3.75	1.105	Strongly agree
5. Will cause more and more happy in life.	3.70	1.500	Strongly agree
6. Make the implanted to coexistence and together with the generosity of the community.	3.69	1.213	Strongly agree
7. Can make your community have the strength.	3.48	1.373	Strongly agree
8. Will makes the rest of the money store increases.	3.24	1.447	Moderately agree
9. Can help reduce the problems of the farmers that have occurred in our society today.	2.95	1.131	Moderately agree
10. Makes the farmers can pay the debt that exists is mind.	2.90	1.645	Agree moderately
Total average	3.59	0.692	Strongly agree

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสงขลา

ปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในการศึกษานี้ ได้แก่ 1) เกษตรกรมีน้ำไม่เพียงพอต่อการทำนาและกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ เนื่องจากส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝนเพียงแหล่งเดียว นอกจากนี้ หลายชุมชนไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำของชุมชนและไม่มียุทธศาสตร์ประทุนทำให้ไม่มีน้ำเพียงพอสำหรับการทำนาเกษตรอื่น นอกจากการทำนา ส่งผลให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสามารถปลูกพืชได้แค่ชนิดเดียว ซึ่งขัดต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี 2) ต้นทุนและปัจจัยการผลิตในการทำนามีราคาสูง เช่น ค่าเช่าที่นา ค่าจ้างแรงงานและเครื่องจักรกล ปุ๋ยเคมีมีราคาแพง เป็นต้น 3) ผลกระทบจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อต้นข้าวและผลผลิต ทั้งนี้ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้องการความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับ 1) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการประกอบอาชีพ 2) การทำกิจกรรมการเกษตรอื่น เพื่อเป็นอาชีพเสริมนอกจากการทำนา เช่น เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น 3) ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรสมัยใหม่ เช่น พันธุ์ข้าวใหม่ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และให้ผลผลิตสูง เทคโนโลยีการผลิต เครื่องมือเครื่องจักรกลเกษตร

เป็นต้น 4) วิธีการลดต้นทุนในการทำนา 5) การทำนาแบบครบวงจร และ 6) การตลาดของผลผลิตเกษตรและธุรกิจการเกษตร

5. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสงขลา

ในการทดสอบสมมติฐาน เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสงขลาเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression) ปรากฏว่า ค่า F เท่ากับ 9.050; Sig เท่ากับ .000 หมายความว่า มีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวที่มีความสัมพันธ์และทำนายตัวแปรตามในรูปเชิงเส้น เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การทำนายเชิงพหุแบบขั้นตอน (Multiple Coefficient of Determination, R^2) พบว่า R^2 มีค่าเท่ากับ 0.104 (p เท่ากับ 0.000) นั่นคือ ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามได้ร้อยละ 10.40

ซึ่งจากการทดสอบมีตัวแปรอิสระ 2 ตัวได้แก่ ระดับการศึกษาและประเภทของสื่อที่ได้รับเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Table 3)

Table 3 Multiple regression analysis for factors affecting attitude in sufficiency economy philosophy of farmers in Songkhla province

Variables	Coefficient (b)	t	P-value
(Constant)	3.159	26.087	0.000
1. Level of education	0.099	2.420	0.017*
2.Types of media about the sufficiency economy philosophy	0.069	2.117	0.036*
R ² = 0.104	SE = 0.695	F = 9.050	Sig. of F = .000

Note: *Significant at the level 0.05

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสงขลาเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ามีตัวแปร 2 ตัว ที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว คือ 1) ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับทัศนคติเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นั่นคือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีระดับทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มากกว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มีระดับการศึกษาต่ำ เพราะเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีความสามารถในการอ่านออก เขียนได้มากกว่า ทำให้การรับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ เกิดขึ้นได้มากกว่า เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้มากขึ้น ส่งผลให้เกิดทัศนคติที่ดีตามไปด้วย ในขณะที่เดียวกันการศึกษาของ วิติมา (2556) พบว่าระดับศึกษาที่มากกว่าทำให้สามารถเข้าใจในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงได้มากขึ้น และการศึกษาทำให้เกิดการพัฒนาสติปัญญา ซึ่งมีผลต่อการรับรู้ในเรื่องราวต่างๆ 2) ประเภทของสื่อที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับทัศนคติเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อหลายประเภท จะมีระดับทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มากกว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อเพียงไม่กี่ประเภท เพราะสื่อแต่ละประเภทจะมีข้อดีและข้อจำกัดในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแตกต่างกัน การเปิดรับสื่อที่มีความหลากหลายจึงเป็นส่วนช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ได้มากขึ้นกว่าการรับข่าวสารจากสื่อบางอย่างเท่านั้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีระดับทัศนคติต่อแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยจะรับรู้และมีทัศนคติที่ดีในด้านการความ “พอกิน” คือ เศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้มีอาหารไว้รับประทานตลอดทั้งปี และทำให้มีความเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน ซึ่งจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ระดับการศึกษาและประเภทของสื่อที่ได้รับเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสงขลา แต่ในขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นข้อจำกัดของเกษตรกรที่มีอายุน้อย ระดับการศึกษาต่ำ รายได้ต่อครัวเรือนต่ำ มีกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ที่นอกเหนือจากการทำน่าน้อย และมีการรวมกลุ่มทางการเกษตรน้อย ดังนั้นเพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มีข้อจำกัดในด้านต่างๆ สามารถเข้าถึง เรียนรู้ เพิ่มระดับทัศนคติที่ดีต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้มากขึ้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการศึกษาวิจัยต่อไปประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) ควรให้การส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และควรทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีแก่กลุ่มเป้าหมายทั้งเกษตรกรผู้ปลูกข้าว สมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว และลูกหลานของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว เป็นต้น

2) ควรกระตุ้นให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทั้งในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน

โดยการใช้สื่อหรือกิจกรรมต่างๆ เข้ามาเป็นเครื่องมือ เช่น การจัดประกวด การทัศนศึกษา การเรียนรู้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในชุมชนอื่นที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

3) จากผลการศึกษาพบว่าประเภทของสื่อที่ได้รับเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อทัศนคติเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ควรให้ความสำคัญต่อสื่อประเภทต่างๆ รวมทั้งความหลากหลายของสื่อที่จะนำเสนอหรือถ่ายทอดแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่กลุ่มเป้าหมาย ให้สามารถเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ และแนวทางในการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

4) จากผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อทัศนคติเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นควรมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำในชุมชน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคคลเหล่านี้สามารถถ่ายทอดการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

5) เนื่องจากน้ำเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญของการเกษตร ดังนั้นควรให้การสนับสนุนในระบบน้ำชลประทานและให้การส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำอย่างเหมาะสม รวมถึงการส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีการขุดแหล่งกักเก็บน้ำไว้ในพื้นที่การเกษตรของตนเอง เพื่อให้มีน้ำไว้ใช้ในการกิจกรรมการเกษตรตลอดทั้งปี ซึ่งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวทุกราย

6) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับเกษตรกรที่มีกิจกรรมหลักทางการเกษตรที่แตกต่างกัน เช่น เกษตรกรผู้ปลูกยางพารา เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้มากยิ่งขึ้น

7) ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมโดยมุ่งเน้นในงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและชัดเจนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. 2541. เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : แนวความคิดและยุทธศาสตร์. โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, กรุงเทพฯ. 158 หน้า.
- ฐิติมา ปาลกะเสนทร์. 2556. ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพนม อำเภอนม จัหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารวิชาการ Veridian E - Journal. 6(1): 661-680.
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสงขลา. 2555. โครงการฝึกอบรม หลักสูตรการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพลูกค้า ธ.ก.ส. พัทธำระหนึ. คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา. 47 หน้า.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. 2558. เศรษฐกิจพอเพียง. แหล่งข้อมูล: <http://goo.gl/9r5kTU>. ค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2558.
- วัชร ปินทอง และ สุพล เศรษฐบุตร. 2556. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวนา รอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริจังหวัดเพชรบุรี. แก่นเกษตร. 41(2): 181-190.
- ศิริชัย กาญจนวาสี, ดิเรก ศรีสุข และทวีวัฒน์ ปิตายานนท์. 2547. การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับกรวิจัย. บริษัทบุญศิริการพิมพ์, กรุงเทพฯ. 219 หน้า.
- สมบุญณี เจริญจิระตระกูล, โชติมา พรสวาง, ไชยยะ คงมณี, อรอนงค์ ลองพิชัย, นพรัตน์ ศักดิ์พันธ์, วิกรม ไ้วสุวรรณ, และ ปริญญา บัณฑิตโต. 2551. ศักยภาพและข้อจำกัดของการผลิตข้าว เพื่อความมั่นคงของชาวนา ในจังหวัดปัตตานี. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา. 217 หน้า.
- สมปอง นกุลรัตน์, ศรีธนา ชูธรรมธัช, สุนันท์ ถิระวุฒิ, สรัญญา คำอำภัย และอมรรรัตน์ นาทวีไพโรจน์. 2548. รายงานการวิจัย เรื่อง การจัดเขตศักยภาพการผลิตข้าวจังหวัดสงขลา. แหล่งข้อมูล: <http://goo.gl/xgUA3L>. ค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2558.
- สายชล สันสมบุญทอง. 2555. สถิติเบื้องต้น. จามจุรีโปรดักท์, กรุงเทพฯ. 463 หน้า.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550. สรุปแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10. แหล่งข้อมูล: <http://goo.gl/dXEKGp>. ค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2558.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11. แหล่งข้อมูล: <http://goo.gl/546G0B>. ค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2558.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2558. ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตร การใช้ที่ดิน. แหล่งข้อมูล: <http://goo.gl/0qKlii>. ค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2558.
- สุธิดา พฤษอุดม. 2558. จังหวัดสงขลา เดินหน้าอบรมเทคนิคการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิตข้าวให้กับเกษตรกร เพื่อป้องกันการเกิดพื้นที่นาร้างจากเหตุต้นทุนการผลิตสูง. แหล่งข้อมูล: <http://goo.gl/YkTwva>. ค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2558.